

"IK ZAL ER ZIJN" (Exodus 3 vers 14)

Het Sociaal en Cultureel Planbureau concludeerde begin 2025 dat Nederland geen gelovig land meer is. Uit onderzoek bleek namelijk dat er voor het eerst meer ongelovige dan gelovige Nederlanders zijn. In de zoektocht naar iets als een anker of kompas lijkt dat niet altijd meer te worden gezocht bij de God uit die eeuwenoude Bijbel. Geloven in de God van Abraham en Jacob lijkt iets van vroeger. “Er is meer tussen hemel en aarde”, is ook dát gevoel verdwenen?

Deel 1: zoektocht naar God.

In bladen, op internet en andere media wordt er desondanks veel over een religieuze zoektocht geschreven en nagedacht. Opvattingen zijn minder zwart-wit en twijfel is geen zwakte meer. Dogma’s: liever niet. De geleerde en kunstenaar Dirck Coornhert (1522-1590) deed ooit deze uitspraak: "*Hij die niet twijfelt, leert niet."*

Over zoeken staat in Mattheus 6 vers 33 en 34*: “Zoek liever eerst het Koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden. Maak je dus geen zorgen (voor de dag van morgen..)”* Deze uitspraak deed Jezus in zijn Bergrede. Hij doelde daarbij op alle aardse noden en uitdagingen die op ons afkomen.

Je kunt die zoektocht en het gevecht aangaan. “In de nacht vecht Jacob met God”. Het duurt lang, maar Jacob volhardt en roept: *“ik laat U niet los tenzij U mij zegent”* (Genesis 32 vers 24 tot 26.) Makkelijk is het niet om dat Koninkrijk te vinden. Er is oprecht verlangen naar de bron van het leven, maar tegelijkertijd zijn er veel begrijpelijke vragen.

Herkennen wij God eigenlijk wel als Hij op ons pad komt? Hij verscheen als wolk in de Sinaï-woestijn, als een brandende braamstruik of als een stem in de nacht. Engelen brengen Zijn boodschap. De Emmaüsgangers kwamen Hem tegen op hun wandeling van Jeruzalem naar Emmaüs en Thomas kon zijn ogen niet geloven. Bekend is het verhaal van de jonge Samuël, die profeet zou worden. Hij moest er na een derde keer zelfs op gewezen worden dat het God zelf was, die hem midden in de nacht bij naam riep.

Abraham was al jaren met zijn God nauw verbonden. Op het moment dat zijn Heer als reiziger voorbij kwam rustte Abraham even voor zijn tent. Hij herkende Hem niet. Uit lokale traditie

nodigde hij de drie reizigers gastvrij uit. Pas tijdens de maaltijd “zag” hij wie er tegenover hem zat. Hoe verliep dat?

Voorstellingsvermogen dan wel verbeeldingskracht en ook nieuwsgierigheid staan aan de basis van het verkrijgen van kennis. Er is ook een randvoorwaarde: sluit niets uit en stel je open. Is het mogelijk ook een “Gods-zijn” rationeel te verbeelden en daar inzicht aan te ontleden? Zijn er overeenkomsten of ook verschillen tussen zoektochten in de wetenschappelijke context en een religieuze zoektocht?

Blaisse Pascal (geboren in 1623) was in zijn tijd vooraanstaand natuur- en wiskundige en ook filosoof. Hij meende gelovig te zijn, maar had moeite dit te combineren met zijn rationaliteit. Nadat hij overleed vond men in de voering van zijn jas een door hem geschreven tekst met zowel een datum als tijdsaanduiding: “maandag 23 november 1654, tussen half elf ’s avonds en middernacht”. Hij schrijft: *“Vuur. God van Abraham, God van Isaac, God van Jacob. Niet van de geleerden. Zekerheid, zekerheid, besef. Vreugde, vrede, God van Jezus Christus (...)”.* Hij wordt herinnerd om zijn baanbrekend werk als wetenschapper (o.a. de wet van Pascal.) Over “geloven” is een ook uitspraak van hem verre van vergeten: *“het hart heeft redenen die de rede niet kent.”* Met andere woorden: het hart kijkt met andere ogen. Misschien was dat wel zijn grootste ontdekking.

Deel 2: “durf te geloven”.

Het lijkt een eindstation te zijn wanneer argumenten niet meer kunnen overtuigen in de zoektocht naar de God van de Bijbel. Een fase waar de rede tegen grenzen loopt en ontkenning van Zijn “bestaan” of een niet-weten voor sommigen de uitkomst is. Maar is het niet eerder een tussenstation? Een moment dat juist van grote waarde kan worden: "*Geen einde is te min voor een goed begin". (* Deze zin prijkte rond Kerst 2025 op een reclamebord langs de snelweg A1 bij Amersfoort.)

Hoewel inzicht van blijvende persoonlijke betekenis kan zijn, zal dat niet werkelijk tot geloof leiden. Dit kan wel wanneer wij de zoektocht uitbreiden naar het niet-kenbare. Het ligt in elkaars verlengde. *“Voorbij het denken te durven luisteren naar het stille weten in je hart.”* In de Huizinga-lezing van Bodar in 2017 beschrijft hij het dichterlijk: “*Rede en geloof zijn als twee vleugels, waarmee de menselijke geest kan opstijgen tot de beschouwing van de waarheid.”*

De ondertitel van de biografie over de levensloop van de katholieke priester Antoine Bodar en zijn zoektocht is: “*Sprong die overgave heet*”. De protestantse filosoof en cultuurcriticus Kierkegaard spreekt ook over “een sprong” wanneer iemand zich als het ware overgeeft en een verwachting heeft van “iets” wat verstandelijk niet te bevatten is. Een sprong naar je hart, maar vooral een sprong om de keus te maken eigen zekerheden los te laten. “Ik zal er zijn”: ook de God van Abraham zet daar een stap en openbaart zich aan jou. Het is een heilige ontmoeting en lijkt een beetje op “eerst geloven en dan zien”. In die volgorde is geloof geen conclusie.

In de Bijbel staat een verhaal over een welgestelde “jongeling”, die wil weten hoe hij Gods Koninkrijk binnen kan gaan. Het is ook de vraag naar het eeuwige leven. Jezus raadt hem aan al zijn bezit te verkopen, de opbrengst weg te geven en vervolgens Hem te volgen (Marcus 10 vers 21 en 22). Hij kon zijn bezittingen niet loslaten. Na zijn “ervaring” schreef Pascal over zijn nieuwe zekerheden echter in tweevoud. Maar loslaten is best een uitdaging.

Jezus zei dat er ooit een dag zal aanbreken waarop veel vragen over het leven, het leed en over God overbodig worden (Johannes 16 vers 23). Ook door "hen die voorbij zijn" wordt naar die dag uitgekeken. Om het bij termen als anker en kompas te houden: zolang de God van Jacob een boei is, waarop wij ons permanent oriënteren, zal de ontmoeting met God niet eenmalig zijn. Op Zijn moment en Zijn wijze zal Hij er zijn en reikt Hij ons Zijn hand.

"Want God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft" (Johannes 3 vers 16). Die Zoon heet Jezus en Hij noemde zichzelf "*de Weg (* tot God *), de Waarheid en het Leven."* Destijds werd Jezus op Golgotha niet door iedereen als zodanig herkend.

Jezus Christus wordt wel de ultieme openbaring van God genoemd: *" Niemand heeft ooit God gezien. Maar zijn Enige Zoon, die helemaal één met Hem is, heeft ons laten zien wie God is*" (Joh. 1 vers 18). In Jezus toont de Schepper zijn liefde en zijn toenadering. Dat is een mooie en inspirerende gedachte om bij stil te staan als wij aan het eind van ieder jaar de geboorte vieren van de Zoon van God.

De Vlaams-Amerikaanse filosoof Louis. Dupré blikt terug op zijn eigen zoektocht:

"Mijn leven lang heb ik gezocht naar waarheid.
Zij obserdeerde mij
en vulde bijna elk uur van mijn bestaan.
Ik zocht haar in schoonheid en kunst,
evenzeer als in filosofie en theologie.
Mijn tocht heeft nooit een eindpunt bereikt:
ik bleef een mens op weg.
Wat mij voortdreef, was het ondoorgrondelijke,
het mysterieuze dat aantrekt
en steeds weer aan het begrip ontglipt.
Het goddelijke was voor mij de essentiële,
fascinerende dimensie van het menselijke."

De muziekgroep "Sela" heeft een lied uitgebracht: "IK ZAL ER ZIJN", de naam van God.

You-Tube. https://youtu.be/k-uWYCAOcmE?si=OIenNvIFMwPfM-j-

Actueel-redactie Haarlem:
Deze column is een bijdrage van Harm de Vries, gem. Haarlem.

3. november 2025

Wie niet twijfelt, leert niet

